

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

жатыр. Миф сөзбен беріледі, яғни. ауызша, берілген жеке тарих. Шежіреде қазіргі барлық әдеби жанрлардың бастауы болды, бірақ абсолютті фантастикаға емес, шын мәнінде болған алыстағы нақты оқиғаға негізделген. Шежірені танып-білуді олардағы мифтер мен мифологиялық элементтерді зерттемей елестету мүмкін емес екені анық.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Алпысбесулы М. проблеме изучения казахского шежире. – В кн.: Проблемы истории и этнологии Казахстана. – Караганда: Болашақ – Баспа, 1998. – 168с.
2. Көпеев М.Ж. Қазақ шежіресі. – Алматы: Атамұра 1994. – 160 б.
3. Қашқари М. Түрік сөздігі: 3 т. – Алматы: Хант, 1997. – Т.1. – 591 б
4. Халид Қ. Таурих хамса (Бес тарих). – А., 1992. – 304 б.
5. Кондыбай С. Казахская мифология. Краткий словарь, стр.51.
6. Валиханов Ч.Ч. Собр. соч. – А-А., 1961, – Т.1, стр.106.
7. Шамахай С. «Құпия шежіре»: мәдени-философиялық талдау. PhD дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация авторефераты. – Астана, 2020.- 50 б.
8. Утемиш хаджи. Чингиз-наме. / Факсимеле, перевод, транскрипция, примечание, исследование В.П. Юдина. Комментарии и указатели М.Х. Абусейтовой. – А., 1992.
9. Көпеев М.Ж. Атасының аты білінбей өзі аты шыққан ерлер / дайынд. Н. Жүсіпов // Ақ Орда, 1993.№ 2 . (71-72).
10. Лосев А.Ф.Диалектика мифа. Дополнение к "Диалектике мифа": новое академическое издание, исправленное и дополненное / сост., подгот. текста, вступ. ст. А. А. Тахо-Годи, В. П. Троицкого, коммент. В. П. Троицкого.-М.: ЯСК, 2021. - 695 с.

ОӘК 391.2

ХИДЖАБ -ҚАЗАҚТЫҢ ДӘСТҮРЛІ КИІМІ МЕ?

Успанова Перизат

ryskulovaperizat23@gmail.com

«Мәдениеттану» ББ 2 курс магистранты,
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі - Ермагамбетова Қ.С.

Қазақ халқының ұлттық киімдерінің түрі де, үлгісі де еш халықтан кем болған жоқ. «Ең әдемі киім – ұлтыңның киімі деген», ата–бабамыз. Ұлттық киімдер қатарына шапан, тымақ, сәукеле, бөрік, жақы, ішік, тон, күпі, қамзол т.б түрлерін жатқыза аламыз. Дегенмен қазіргі таңда ұлттық киімдер қатарына хиджабты жатқызып жатқаны аян. Хиджаб сөзі араб тілінен аударғанда бүркену, орану дегенді білдіреді. Ислам дінінде хиджаб әйел адамдардың киетін киімі, яғни бөтен адамдардан денені жасыру үшін киетін киім. Қазіргі қоғамда осыған байланысты пікір-таластар туындап жатыр.

Қоғам мен діни институттар, сондай-ақ зайырлы мемлекет пен діни бірлестіктер арасындағы қатынастарды реттеу көптеген елдерде алғашқы орынға шығу үстінде. Мұсылман емес елдердегі мұсылман диаспорасы туралы сөз болғанда, атышулы егіз мұнаралар құлаған жердің маңында Манхэттендегі мешіт құрылысы және Франциядағы оқу орындарында хиджаб киюге тыйым салу туралы кеңінен резонанс тудырған пікірталастарды еске түсіруге болады. және Ресейдегі мұсылман қауымымен қарым-қатынастың кезеңді түрде шиеленісуі, сондай-ақ басқа да көптеген әйгілі оқиғалар. Жоғарыда аталған жағдайлардың барлығында мұсылман емес көпшілік өз елдеріндегі тез өсіп келе жатқан мұсылман санын реттеуге ұмтылды. Кеңес өкіметі

орнағанға дейін де, одан кейін де халықтың басым бөлігі ислам дінін ұстанатын біздің елде мұндай мәселелер жоқ деп қарсылық білдіруге болады, бірақ олай емес. Әсіресе киім мәселесі. Дәстүрлі ислам әйелдің бетін жабудың қажеттілігін көрсетпейді. Бет пен қолды білектен ашық қалдырып, басы мен денесін жабу керек. Құранның және Мұхаммед пайғамбардың (с.ғ.с.) сүннетінің ешбір жерінде әйелді ұзын, пішінсіз шапанға орау керектігі туралы нұсқауды таба алмайсыз. Сонымен қатар, мұсылман әйелдің киімі тым тар, түссіз болмауы керек. Сондай-ақ, әйелдің киімі ер адамның киіміне ұқсамауы керек, басқа мәселелерде және керісінше. Мұхаммед пайғамбар (с.ғ.с.) мұсылмандарға жынысына қарамастан ақ, ашық түсті киім киіп, таза ұстауды ұсынғанын есте ұстаған жөн.

Қазақстан қоғамындағы хиджабқа қатысты пікірталас жалғасуда, әр тарап қызықты дәлелдер келтіреді. Пікірталасқа құлақ түрсеңіз, тек тарих сұрақтарында ғана емес, бүгінгі күннің мәселелерінде де көптеген жаңа нәрселерді ашуға болады. Қазақстандағы діни бірлестіктердің гүлденуі Кеңес Одағы ыдырағаннан кейін басталды. КСРО-да болған діни көзқарасты көрсетуге тыйым салу өз күшін жоғалтты. Осыған байланысты 1990 жылдардың аяғында Қазақстан қалаларында жаңа мешіттер пайда болып, діни ескерткіштерді қалпына келтіру жұмыстары басталып, көшеде жамылғы жамылған мұсылман қыздары жиі көріне бастады. Хиджабтың тарихы 7 ғасырда басталғанымен. Сауд Арабиясындағы әйелдер бірінші болып хиджаб киген. (1)

Қазақстанда хиджаб кию дәстүрінің пайда болуының нақты күні жоқ. Хиджаб, әдетте, әйелдің сұлбасын жасырады, беті мен қолын қоспағанда, әйелдің басы мен денесін толығымен жабады. Ол әртүрлі болуы мүмкін - ұзын немесе қысқа, бірақ бейтаныс адамдардың назарын және көзқарастарын тартпау үшін тым жарқын емес. Хиджабпен қатар мұсылман киімінің басқа элементтері де бар: абая – түрлі түсті және әшекейлі ұзын тербелетін көйлек; паранья - бүкіл денесін жасыратын, тек бетін ашық қалдыратын жалған жеңі бар ұзын халат; никаб – бетті жауып тұратын, көзге арналған кішкене тесігі бар бас киім; химар - хиджаб сияқты иықтың басы мен бір бөлігін ғана емес, иығын, арқасын, кеудесін және асқазанын толығымен жабатын үлкен орамал.

Бүгінгі таңда көптеген қыздар тек ислам ережелеріне сәйкес киініп қана қоймайды, сонымен бірге олар сән үрдістерін ұстанғысы келеді. Жауап ретінде әлемдік брендтер сұранысқа жауап береді. Әлемнің жетекші брендтері бүгінде Рамазанға арнап арнайы топтамалар жасап, үлкен орамал мен хиджаб киген модельдер подиумдарға шығады. 2014 жылы DKNY бренді алғаш рет мұсылмандық оразаға арналған ұзын көйлектер, юбкалар, спорттық костюмдер, ұзын жеңді блузкалар, плащтар және былғары курткалар топтамасын ұсынып, топтаманы «Рамазан» деп атады. Манго дизайнерлері осы үлгіні ұстанды және 2015 жылы курткалар, кафтан, жейделер және еденге арналған талғампаз көйлектердің сериясын шығарды. Сондай-ақ, 2016 жылы Dolce&Gabbana сән үйі гүлді басып шығарылған және нәзік шілтерлі хиджаб пен абая топтамасын ұсынды. Спорттық брендтер де шет қалмады: Nike және Adidas спорттық бас киім мен буркиниді - мұсылман әйелдеріне арналған арнайы жабық купальникті ұсынды.

Еуропада хиджаб пен паранджа киюге тыйым салатын заңдар бар екенін бәріміз білеміз. Бұл жаңалық көпшілікке ұнамады, әсіресе араб мәдениетінің қолдаушыларына. Хиджаб сөзінің мағынасына үңілсек хиджаб (араб. حجاب - жамылғы) Исламдағы кез келген киім (басынан аяғына дейін), батыс әлемінде дәстүрлі исламдық әйелдердің орамалын хиджаб деп түсінеді. Әйелдің хиджаб киюі Ислам жарлығы шарияттың негізгі ережелерінің бірі. Кеңес үкіметі кезінде дін жайлы, хиджаб жайлы мүлдем сөз болмаған еді. Уақыт өте келе тәуелсіздікті алғанна бастап жас қыздар, әйелдер қауымы хиджаб киіп, орамал таға бастады. Бірақ бұл әрекет қоғам наразылығын тудырды. Кимешекпен салыстырып, ұлттық киім қатарына қосқандарда болды. Қазақ әйелдері хиджаб киді ме, деген сұраққа жауап іздей бастадым. Кезінде Бас мүфтидің өзі де аяулы аруларымызды хиджаб кимеуге шақырған: Соңғы кездері қоғамды

хиджаб мәселесі алаңдатып жүр: әжелеріміз, аналарымыз, әрине, жалаңаш жүрмеген, кіндік көрінетіндей күртеше кимеген, бірақ беттерін жаппаған, бастарына орамал байлап, кемешек киген, бірақ хиджаб емес», – деп келтіреді Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының басшысы. Кимешек, хиджабқа ұқсас болуы мүмкін. Орта Азияның басқа халықтарымен салыстырғанда қазақтардың жас қыздары шашын, бетін жаппаған. Әдетте олар тақия, бөрік және басқа да бас киімдер кигенімен, шаштарын ашық ұстаған. Тұрмысқа шықпаған қыздың бас киімі – тақия немесе бөрік ашық түсті маталардан тігілген және әрқашан кестемен немесе моншақтардан, күмістен жасалған әртүрлі жолақтармен безендірілген. Үкі бастың үстіңгі жағына тігілген - бүркіттің қауырсынының шлейфі, әшекей ретінде емес, бойтұмар ретінде қызмет етті. Қыздың беті әрқашан ашық болатын. Қазақта «Жан шашта» деген мақал бар, ол «қыздың шашы әдемі болса, жаны сұлу» дегенді білдіреді. Демек, хиджаб қазақтың дәстүрлі киімі емес. Алғашқы бала дүниеге келгеннен кейін дүниеге келгеннен кейін қыздар кимешек шылауыш киетін. Ол екі бөліктен тұрды: төменгісі (кимешек), басына киілетін және тақия түріндегі жоғарғы бөлігі. Көйлектің екі бөлігі де ақ матадан тігілген. Тек алдыңғы бөлігі ғана ашық қалады. Олар бұл хиджаб пен никабтың аналогы екенін алға тартады. Біздің нұсқада әйелдің беті жабылмағанымен. Камзол мен көйлектері тізеден төмен ұзын болды. Көйлектің астына әйелдер іш киім киген, іштен деп аталатын. Олар да ұзын болды. Әйел аяғын көрсетпеу керек еді, ол үнемі шұлық киіп жүрді, ал оның үстіне даладағы дәстүрлі аяқ киім - кебіс пен мәсі киді, бұл әдетте хиджаб немесе паранджа үшін жарамсыз. Қазақ әйелдерінің көйлектерінің етегіне, жеңіне, жағасына тігілген кестелер мен ашық түсті матадан тігілген аппликациялармен безендірілген. Камзолды да жас әйелдер әшекейлеп, ашық жағасын қарама-қарсы түсте кең жолақ матамен қаптап, кестемен, өріммен, етегінің бойына күміспен әшекейленген, сондай-ақ күміс жалатылған металл немесе күміс түймелерге тігілген. Хиджабта мұндайды кездестірмейміз. Мұның бәрі Ислам іліміне сай. Өйткені, жоғарыда атап өткенімдей, хиджаб кию балаларға міндетті емес. Демек, қазақтың ұлттық киімі, шын мәнінде, хиджаб баяғы, бірақ біздің мәдениет элементтері бар, шетелдік емес. Сонымен бірге қазақтар табиғатынан парасатты халық болғандықтан, әр түрлі фанатизмді, оның ішінде киім киюді ешқашан құп көрмеген. Мысалы, жартылай ашық шаш, егер оның себебі әртүрлі тұрмыстық қажеттіліктер, климаттық шығындар және басқа да табиғи жағдайлар болса, әдепсіз нәрсе деп саналмады. Көбінесе көшпелі қоғамдағы әйелдер ерлермен бірге атқа мінуге мәжбүр болды (тіпті жаумен соғысады), бұл қатаң жабық пішінсіз костюмдерді мұндай жағдайларда өте ыңғайсыз етеді.(2) Кеңес өкіметі орнаған барлық жылдар ішінде еліміздегі барлық діни ағымдардың жойылуына байланысты, 1990-шы жылдардан бастап, біз исламның заманауи түсіндірмелерін әртүрлі мұсылман елдерінен жиі қабылдай бастадық. Атап айтқанда, киімге қатысты мұсылман әйелдерінің киімдері туралы стереотип қалыптасты, бұл тек оның Таяу Шығыстағы, көбінесе араб нұсқасын білдіреді. Алайда, бұл ең болмағанда әділетсіздік, өйткені Орталық Азияның мұсылман әйелдері ежелден өзінің табиғи сұлулығымен және өмір салтымен үйлесетін, өздерінің төл мәдениетінің маңызды, кейде тіпті жоғары контекстік элементтерін қамтитын өзіндік ерекше келбетке ие болды. Негізінде белгілі бір жалпы исламдық киім үлгісінің қалыптасуының қазіргі заманғы құбылысының екі тармағы бар - объективті және субъективті. Объективті түрде нарықтық экономикада ықпал ету тұтқалары бар. Қытайдың арзан тауарларымен ештеңе істей алмайтынымыз сияқты, Пәкістанның, Үндістанның және Түркияның алып тоқыма фабрикалары әлемдік нарыққа кез келген талғамға және әр бюджетке сәйкес әйелдер орамал түрлерін ұсынады, бұл бәсекеге қабілетті аналогтарды ығыстырып жатыр. Оның үстіне көрші Қытай да әйелдер мен ерлерге арналған мұсылман киімдерін өндіруді арттыруда. Субъективті фактор ретінде бұрынғы КСРО, Түркия және басқа да елдердегі мұсылмандардың көпшілігінің исламдық киімнен шығуы. Қайтып келген және жаңадан келген мұсылмандар бұқаралық ақпарат құралдары мен шетелдік авторлық діни әдебиеттердің әсерінен

діндарлардың киімдерін негізінен дәстүрлі Таяу Шығыс киімдері ретінде қабылдады. Қасиетті Түркістанға ресми сапармен келген Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев қоғамымызда әйелдер киіміне қатысты қайшылықтарға қатысты өзінің әкелік түсінікті ұстанымын білдірді. "Мен әрқашан орамал мен паранджаға қарсы болдым. Біздің әйелдер оны ешқашан кимеген және жүздерін жасырмаған", - деді. Ол: «Дінімізде мұндай дәстүр болмаған. Хақ дінді өзімізге таңылған діннен ажырата білу керек» демекші, халқымыздың мұсылмандық сенімін сақтай отырып, киім киюде де өзіндік дәстүрі бар. Бұл мәселеде «өз жолымыз» болуы керек екенін де атап өтті. XV ғасырдың аяғы – XVI ғасырдың басында дамыған қазақ халқы бір кездері Қазақстан жерін мекендеген тайпалардың материалдық және рухани мәдениетінің мұрагері болғанын тарихтан білеміз. Бұл, әрине, қазіргі қазақтардың ата-бабалар мәдениетінің «аң стилінің» элементтері мен басқа да бөлшектері бүгінгі күнге дейін сақталған ұлттық киімнен көрініс тапты. «Жалпы, костюм – бұл ең алдымен адам ағзасын сыртқы физикалық әсерлерден қорғау. Әрине, қоғам дамыған сайын костюм көптеген рухани, идеологиялық, әлеуметтік мағыналық жүктерді ала бастады. Костюм адамның қоғамдағы рөлі мен орнын, оның конфессиялық, жас ерекшелігін анықтады. Қазақ әйелдерінің костюмі – қоршаған ортаға, іс-әрекетке, рухани және физикалық қажеттіліктерге байланысты синтетикалық бұйым. Қазақ киімінің қалыптасуында күрт континенттік климат пен көшпелі өмір салты маңызды рөл атқарды. Сондықтан қазақтың ұлттық киімдері қолданылған материалдар жағынан да, стильдер жағынан да ерекше прагматизммен ерекшеленді. Экономикалық қызметтің негізгі ауыртпалығы әйелдердің иығына түсті. Бұл туралы қазақ халқының барлық зерттеушілері жазады, әрине, мұндай өмір салтымен исламның канондық талаптарын сақтау мүмкін емес еді. Қазақ әйелдері мен қыздары ислам елдеріне тән орамал, хиджаб және басқа киім түрлерін кимеген. Әйелдердің шапандары әрқашан дәстүрлі өрнектермен және тастармен безендірілген. «Белгілі бір жасқа дейін қыздар мен ұлдар арасында онша ерекшеленбейді, ал 5-6 жастан бастап қыздар қыздарға тән киімдерді киіп үлгерді. Содан кейін олар есейген сайын әйелдер костюмі тек күрделене түсті. Жас қыздар өрмелі көйлек киді. Басына кішкентай қалпақ - тақия кигізілді, ал байлар көбінесе түктері бар бөрік бас киімін ала алады. Қыз күйеуге шыққанда ерекше бас киім – сәукеле кигізіп, оны тастармен, темір тұсқағаздармен әшекейлеген. Тұрмысқа шыққанына бір жылдай болған жас келіншек жаулық киіп, бала туылғаннан кейін ғана орамал тағып, үстіне шылауышпен байлайтын кимешек кие бастады. Тағы да, ол үй шаруасындағы әйел болды, сондықтан практикалық туралы ойлау керек болды. Эстетикалық сұранысқа сәйкес аяқ киімде сәнді болды. Зергерлік қосымшалар білезіктерді айтпағанда, тіпті аяқ киімге де, бас әшекейлері – шолпы, шашбау да қолданылған. Зергерлік бұйымдарда эстетикалық мағынадан басқа, қорғаныс жағы да қойылды. Қазақстанның әр өңірінде бір сәукеле, кимешек түрліше безендірілген. Ресейге қосылғанға дейін Қытайдан, Шығыс Түркістаннан әкелінген маталар Бұхарада сатып алынған. Содан кейін олар ресейлік матадан тігуге кірісті, өйткені олар арзанырақ және қолжетімді болды. (3)

Өзіне тән пафоспен салынған және қайталанған еуропалық демократия моделі біздің көз алдымызда жарылып, оның әмбебаптығына түсінікті күмән тудыруда. Еуропа мұсылмандар мен басқа да жергілікті емес халықтарға деген көзқарасын өзгерте бастады. Франция мұсылмандары мәселенің жамылғы немесе жамылғыға тыйым салуда емес екенін түсінеді, оны кем дегенде қоғамдық қауіпсіздік ұғымдары негізінде түсіндіруге болады. Француздық мұсылман әйелдердің басым көпшілігі бетін мүлдем жаппайды. Мұның себебі - қоғамның олардың өмір салты мен сенімінен бас тартуында. Өйткені, ертең осындай табыспен олар қоғамдық орындарда хиджаб киюге тыйым сала алады, ал ертеңіне басқа нәрсе. «Егер ол [мұсылман] өз ұстанымын өзгерткісі келмесе, онда ол француз қоғамына қосылуға ұмтылмайды. Ал ол француз азаматтығына лайық емес», - дейді премьер-министр Франсуа Фийон. Зайырлы мемлекет ұғымы атеистер мемлекетін мүлде білдірмейді. Біздің елде әртүрлі діндер бар. Әрбір азаматтың өзі

қалаған дінді ұстануға (ҚР Конституциясының 22-бабы), сондай-ақ осы дін белгілеген рәсімдерді орындауға құқығы бар. Ешкімнің ешбір жағдайда азаматқа діни себептермен қысым көрсетуге құқығы жоқ. Қазақстан Республикасы Конституциясының 14-бабының екінші тармағына сәйкес «Ешкімді тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, нанымына қарай ешқандай кемсітуге болмайды. , тұрғылықты жері немесе кез келген басқа жағдайлар ». Сондықтан, жақында француз қоғамында орын алған жағдайға ұқсас өзара сенімсіздіктің өршуіне жол бермеу үшін мұсылмандық киімін кимейтін қазақстандықтардың көпшілігі діни азшылықтың құқығын таптамауы керек. Сондай-ақ, хиджаб мүмін мұсылман әйелдің киімінің міндетті элементі екенін түсіну керек. Ұнаса да, қаламаса да бес уақыт намаз оқумен, қажылықпен, зекетпен бірге Исламның басты талаптарының бірі. Исламның басқа әлемдік діндерден негізгі айырмашылығы да осында, ол көп жағдайда киімге қатысты мұндай қатаң талаптарды қарастырмайды. Ендеше, кез келген жерде хиджаб киюге тыйым салуды діни негіздегі қысымшылық деп бағалауға болады. Әйел хиджаб кигісі келсе – оның ислам талап еткендей кез келген қоғамдық орындарда мұны істеу құқығы. Егер ол қаламаса, бұл оның да құқығы. Ал оны орамал тағуға мәжбүрлеуге ешкімнің құқығы жоқ. Құран Кәрімде «Дінде мәжбүрлеу жоқ» (2-сүре, 256-аят) делінеді, тек нандыру және ағарту. Мектеп директорларының, мұғалімдердің, жұмыстағы жетекшілердің және басқалардың жергілікті кемсітушіліктері діни нанымдарға негізделген кудалау немесе кемсітушілік үшін жауапкершілікті тудыруы керек. Сонда біз демократияның көрнектілеріне қазақстандық қоғамның кемелденгенін және ұлтаралық шынайы достық пен теңдіктің төл мұраттарына адалдығын көрсетеміз. Сонымен, сай келетін өзіндік ұлттық киімдері бар. Осыдан келіп, әйелдеріміз ұлттық нақышта хиджаб киіп жүрсе, мұның барлығына тек ұтымды болар еді деген әділ ойлар туады. Жергілікті биліктің студенттер мен жұмысшылардың сыртқы келбетіне шағымдары аз болар еді, отандық, еліміздегі басқа да мұсылман халықтары сияқты қазақ халқының да хиджаб нормаларына киім өндірушілердің жаңа өнімдері мен жаңа жұмыс орындары пайда болар еді, ұлтшыл азаматтардың мұны ұлттық мәдениетке қауіп төндіретіні деп санауға негіз болмас еді. Мүмкін, бұл ұлттық киім элементтерін біршама модернизациялаудың мағынасы бар, бұл тек құпталады. Қазіргі әлемде ислам сәнінің тұтас индустриясы қалыптасып үлгерді және белсенді дамып келеді.(4)

Бүгінгі таңда тәуелсіз Қазақстан қазақ қоғамының рухани негіздерін талқандауға тырысып жатқан түрлі экстремистік діни ұйымдардың күшті идеологиялық қысымына ұшырап отыр. Көбінесе радикалды діни ағымдар өздерінің ауқымды геосаяси мақсаттарын көздейтін белгілі бір елдер түріндегі нақты «тұрғылықты порттарға» ие болады. көптеген ғалымдар хиджаб Иран мен Византияда исламға дейін болғанын, ал пұтқа табынушы арабтарда хиджаб болмағанын атап өтеді. Осылайша, хиджаб кию дәстүрін арабтар басқа халықтардан алған. Джавахарлал Неру хиджабты ислам діни византиялықтар мен ирандықтардан алғанына сенімді болды. Ол өзінің «Әлем тарихына көзқарас» кітабында былай деп жазады: «Әйелдердің жағдайына қатысты тағы бір үлкен және өкінішті өзгеріс болды. Араб әйелдерінің арасында орамал тағу дәстүрі болмаған. Олар еркектерден бөлек өмір сүрген жоқ, олардан жасырынбайды, керісінше, қоғамдық орындарда ер адамдармен бірге болып, бірге намаз оқыды, уағыз тыңдады, тіпті өздері уағыз оқыды. Бірақ арабтар өздерінің жеңіске жеткен соғыстары барысында бірте-бірте өздері жаулап алған алпауыт державалардың – Византия мен Иран империяларының дәстүрлерін қарызға ала бастады. Арабтар Византия империясын талқандап, Иран империясын толығымен жойып жіберді, бірақ соған қарамастан олардың өздері де осы империялардың мақтауға келмейтін дәстүрлерінің тұтқынында болды. Аңыз бойынша, әйелдерді еркектерден ажырату және оларды оқшаулау сияқты әдет-ғұрыптар арабтар арасында дәл Византия мен Иранның ықпалымен тараған. Бірте-бірте гаремдер жүйесі қалыптасып,

әйелдер мен ерлер бір-бірінен бөлініп кетті. Демек, әйелдердің басын жабу дәстүрін Ислам ойлап тапқан жоқ.(5)

Демек, хиджабты мұсылмандық дәстүрдегі сенім символының бір түрі ретінде көрсету әрекеті толығымен тарихи тұрғыдан дұрыс және идеологиялық тұрғыдан негізді емес.

Айта кету керек, көшпелі ата-бабаларымыздың тұрмыс-тіршілігі Шығыстың отырықшы мемлекеттерінде өсірілгеннен түбегейлі өзгеше болған. Далалардың өмірі мен әйелдердің көшпелі қоғамдағы рөлі туралы танымдық бақылауларды 1246 жылы Рим Папасы Иннокентий IV түркі-моңғолдарға елші және миссионер ретінде жіберген францискандық монах Плато Карпини қалдырды. Плато Карпини Алтын Ордада да, ұлы ханның штабында да болды. Ол былай деп жазады: «Қыздар мен әйелдер атқа мініп, ер адамдар сияқты епті атқа мініді. Сондай-ақ, олардың дөңес пен садақтарды қалай көтергенін көрдік. Ал ерлер де, әйелдер де ұзақ және қиын атқа мініді. Олардың үзеңгілері өте қысқа; олар жылқыларға үлкен қамқорлық жасайды, сонымен қатар олар барлық мүлікті қарқынды түрде қорғайды. Олардың әйелдері барлығын жасайды: тон, көйлек, аяқ киім, етік және барлық тері бұйымдарын жасайды, олар да арба айдап, оларды жөндейді, түйелерді жүктейді және барлық істерінде өте епті және жылдам. Әйелдердің бәрі шалбар киеді, ал кейбіреулері еркектер сияқты атылады.(6) Ерлердің де, әйелдердің де киімдері бірдей тігіледі. Үйленген әйелдер өте кең және алдынан жерге дейін кесілген бір кафтан киеді. Олардың бастарына бұтақтардан немесе қабықтан жасалған, ұзындығы бір шынтак, үстіңгі жағында төртбұрышпен аяқталатын дөңгелек нәрсе киеді. Бұл көйлексіз олар ешқашан адамдардың көзіне көрінбейді, ал басқа әйелдер оларды сол арқылы таниды. Қыздар мен жас әйелдерді ер адамдардан үлкен қиындықпен ажыратуға болады, өйткені олар барлық жағынан ерлер сияқты киінеді. Атақты ортағасырлық араб саяхатшысы Ибн Баттута да Алтын Ордадағы әйелдердің рөлі туралы ынталы пікірлер қалдырды: «Бұл аймақта мен олардың әйелге ие болған ұлы құрметіне қатысты кереметтерді көрдім. Олар ерлерге қарағанда құрметті». Осы тарихи айғақтардың барлығы қазақ қыздарының хиджаб кию арқылы өзге халықтардың салт-дәстүріне көзсіз еріп жүрмеуі керек екенін көрсетеді, бұл шын мәнінде исламның шартты және біршама ойдан шығарылған символы. Құран Кәрімде: «Мүмін үшін ең жақсы киім – тақуалық киімі» делінген. Шынайы иман діннің сыртқы белгілерімен – киіммен, шаш үлгісімен және басқа үстірт нәрселермен байланысты емес. Нағыз иманды адам санасын ресми және елеусіз мәселелерге бағыттамай, бар уақытын және жігерін ішкі өзін-өзі жетілдіруге және рухани өсуге арнауға тырысады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. https://time.kz/blogs/*/2014/03/12/kazahskij-hidzhab
2. <https://avestnik.kz/nosili-li-hidzhab-devushki-v-kochevyih-obshh/>
3. Муртаза Мутаххари. Вопрос о хиджабе. – перевод с персидского М.С. Махшулова. Москва: Издательство «Исток», 2009. - 208 с.
4. <https://matveychev-oleg.livejournal.com/4143341.html>
5. Балтанова Г.Р. Мусульманка. М.: Логос. 2007.
6. Луис Б. Ислам и Запад. М., 2003.